

1.

AVENTINO Roero di Kortance beše čovek pouzdan, dakle na dužu stazu odan i uslužan. Kad je morao da putuje iz Torina u Đenovu, recimo, odbijao je da ide preko Alesandrije. Zbog velike tvrđave podignute na levoj obali Tanara, taj je grad, u njegovim očima, bio najtužniji grad na svetu. Radije je išao putem punim jezivih uspona i naglih spustova preko Apenina. Bra, Kevasko, Čeva, Milezimo behu glavne deonice puta koji ga je, kako je voleo da ponavlja, vodio „takoreći pravo u more“. Nakon poslednjeg uspona uskim putićem uz provalije duboke četiri stotine stopa, preko kamenoloma mermera svih boja, put je prelazio u ravnicu na čijem su se kraju pružale dugačke ulice i uzdizale visoke kuće Savone, uspravane luke i drugoga grada Države Đenove.

Dok je njegova starinska kočija s konjskom zapregom i kajasima od konopca, ali napravljena kako valja u Astiju, prolazila ispred dugih zidova fabrikâ sapuna i fajansa koje su ružile južna predgrađa, Aventino, iskoristivši usporavanje kola i ritma pucketanja biča, dade znak kočijašu da nastavi put. Umesto da se zaustavi u kakvoj krčmi i uživa u pilećem paprikašu posutom narandžinim cvetovima, bolje da pokuša da stigne pre mraka; više nego razuman izazov za konje koji prevaljuju šest do sedam milja na sat. Pošto se od polaska neprestano truckao, umornog i napetog Aventina na kraju skoliše crne misli. Da li zbog opšte sumornosti što je ove godine lebdela nad karnevalom kojim su tradicionalno otpočinjale svetkovine kralja Pijemonta-Sardinije, pri čemu se smrt još očiglednije nego ranije smestila uz uživanja? Da li zbog svih tih kuća podignutih na obali *Riviera di Ponente*, s kapijama obloženim nekom vrstom crnog mermera koji je vukao na škripljac, što je celom putovanju dalo neki pogrebni tonalitet?

Umesto da gleda more koje je svetlucalo tamo dole, Aventino se zavalilo u jastuke postavljene na obe strane sedišta, navuče zavese, umotao se u veliko karirano čebe i utonuo u setu.

Zašto ne pogledati istini u lice? Danas, 6. februara 1794, Pijemont Viktora-Amedea III na rubu je katastrofe. Priznanje da je Francuska revolucija „neprijatno“ iznenadila torinski dvor i vladu čisto je eufemizam. Tek što je pariski narod masovno krenuo na Bastilju da traži oružje i povlačenje topova s mazgala, a pijemontski je monarh ocenio da je ta „revolucija“ nedopustiva, neshvatljiva, tuđinska i, zbog reformi koje su u Torinu već otpočele, sasvim izlišna. Nesumnjivo zato što je usled blizine francuske granice bio ugroženiji od svih drugih, kralj Sardinije je prvi predložio puteve spasa. Prvi, ali jedini. Mislio je da će se cela Italija dići po uzoru na njega, ali ništa od toga. A zamisao mu beše jednostavna: da bi odgurnula od sebe svaki strani uticaj i strani upad, Italija treba da uspostavi „odbrambeni savez“. Cilj saveza: da okupi izvestan broj trupa spremnih da delaju dogovorno, da po zajedničkom sporazumu motri na postupke stranaca i domaćih, da razmenjuje sve novosti i obaveštenja o onome što bi moglo ugroziti mir na poluostrvu. Papske Države, očarane francuskim zakonodavcima koji su ih uveravali u svoju vernost, više su volele da pribegnu duhovnom oružju nego da podignu ovozemaljsku vojsku, te su nastojale da učvrste pakt između religije i novih ideja. Republika Đenova, da bi zaštitila svoju živu trgovinu sa Provansom, nije htela da zauzme neprijateljski stav prema Francuskoj. Veliki vojvoda toskanski, iz razloga podjednako probitačnih, ali kukavički se zaklanjajući iza ljubavi prema svom narodu, opredelio se za muk. Venecija, nepopustljiva u svojoj neprikosnovenoj miroljubivosti, ukopala se u neutralnost. Napuljski kralj, bojeći se napada francuskog brodovlja, stupio je u savez samo vrhom nožnih prstiju namirisanih esencijom đurđevka. Što se Austrije tiče, gospodarici Milana je u veliku korist išlo postojanje takvog saveza te ga je vrlo živahno podsticala, zadržavši sebi, u slučaju neuspeha, puteve izlaska, posle čega bi Pijemont ostao goloruk pred revolucionarima. Nije samo Aventino tako mislio: Austrijanci su bili samo gomila probisveta. Dokaz je jedna ubilačka izreka koja je kolala ne samo celim Pijemontom nego i dobrim delom Italije: „Više se treba plašiti naših nemačkih prijatelja nego francuskih neprijatelja.“

Proročki glas kralja Pijemonta-Sardinije niko nije slušao, i danas, posle nekoliko godina odugovlačenja, predomišljanja i kukavičluka,

poluostrovo se više nego ikad našlo izloženo stranoj invaziji. Italija beše prepuna francuskih izbeglica, žrtava na koje su neki gledali s velikim zaprepašćenjem i podjednako velikim užasom, poštujući njihovu srčanost, vrline i nedaće sve u isti mah. Savoja, prisajedinjena Francuskoj, sad je nosila ime departman Mon Blan. Pošto su pale revolucionarnim vojskama u ruke, tvrđave Montalban i Vilfranš su otvorile tim vojskama grofoviju Nicu, koja je potom postala francuski departman Alp Maritim. Viktor-Amedeo, princ viteškog raspoloženja ali ratobornog žara, beše nestrpljiv da okuša svoju veličanstvenu vojsku. Od Đenove do Nice, dve obale između kojih nije bilo granica, naoružane trupe čekale su samo varnicu pa da na čitav kraj navale ognjem i mačem. To je bio jezivi zaključak do kog je stigao Aventino Roero, markiz Kortance, grof Kaloso, gospodar Krevakuo-
ra, i ratnik kao svi njegovi preci.

U italijanskim salonima, kafeima i u velikom broju samostana sad su se čitala samo dela francuske književnosti. Volter, Ruso, Didro prepородiče svet. Ljudi su raspravljali o filozofiji i ekonomiji, pričali o velikim zakonodavnim i prosvetnim reformama. Rečju, mislili su da će se svet obnoviti a da se zbog toga ni lepota, ni poredak, ni bezbednost Pijemonta, a i čitave Italije, neće izmeniti... *Poverina Italia*, govorio je u sebi Aventino. Posle sladunjavog, licemernog, zagušljivog konformizma, patrijarhalne atmosfere spokojnog života na dvoru, u prestonici i u pijemontskim provincijama, zar se podanici Viktora-Amedea ne pripremaju da upoznaju izgnanstvo, tamnicu, gubilište, rat, kaos? Pre nešto više od godinu dana, 21. januara 1793, Luj XVI je giljotiniran na Trgu revolucije. To kao da su svi već zaboravili...

Potres kočije koja je na izlasku iz jedne krivine naletela na veliku kamenu džombu prenu Aventina iz turobnih misli. Kočijaš na kraju zaustavi konje i gundajući ustanovi da je dugačko kožno remenje na kojima je ležala karoserija kola oštećeno. S druge strane, srećom, kovčezi na krovu, uvezani konopcima i lancima s velikim gvozdanim katancem, nisu se pomerili s mesta.

„Ništa ozbiljno, nadam se?“, upita Aventino.

Držeći u jednoj ruci dugački savitljivi bič a u drugoj veliki stari šešir koji tog trenutka natuče na svoju prljavu noćnu kapu, kočijaš odgovori:

„Ne, ne, gospodine markiže, možemo ponovo da krenemo. A vi, sve u redu?“

„Da, ne brinite“, odgovori Aventino vraćajući u veliku mrežu što je visila s krova mač i šešir koji su pali na sedišta od prevrnutе kože.

Kočija, uz pakleno tandrkanje, ponovo krete. Sa svog visokog sica kočijaš žestoko ošinu bičem konje kako bi ubrzali korak, jer vremena za gubljenje više nije bilo. Sa obalskog puta koji je zaobilazio Voltri Aventino konačno primeti veliki svetionik u đenovskoj luci od koje ga je razdvajala još samo lepa ravnica osuta palmama i, zavisno od godišnjeg doba, prepuna narandži, cedrata i limuna, sve mirisavijim od mirisavijih. Putničko stradanje uskoro će se okončati. Ovaj put, dugačak tri milje, s desne strane oivičen morem, a s leve fresko-oslikanim seoskim kućama, sve otmenijim od otmenijih, nije mogao voditi drugde do u raj.

Dvadesetsedmogodišnji Aventino, koji je najveći deo svog mladog života proveo između zidova zamka Kortance i grada Torina, osobito je voleo Ligurku *Genuu*. Naravno, njegov grad beše Torino, Torino sa zgradama od opeke i širokim ulicama, s visokim porticima i velikim arhitektonskim perspektivama koje mu, suprotno tvrdnjama nekih, nisu davale jednoličan izgled. Ta oštrina, pravolinijnost, taj bezmalo strogi stil pozivali su na logiku i samim tim, preko logike, otvarali put prema ludilu. Da, više od svega je voleo taj Torino velikih baroknih arhitekata koje je vojvoda savojski, imajući ukusa, pozvao u Pijemont: Kastelamontea, Garinija, Juvare. Letnjih večeri je tim dugačkim ulicama povučenim po konopcu duvao prijatan vetrić koji je lepršavim činio i najteže misli. Voda je tekla na sve strane, dani su se ređali s uvek istim i ravnomernim savršenstvom, a kad bi došla zima, planine, na severu i zapadu, dobijale su snežni pokrivač sličan *giuncà*, kiselom mleku iz njegovog detinjstva u koje je udrobljavao prhke komadiće hleba. No od Đenove mu je srce lupalo na drugi način. Pre svega, zbog tog ulaska, veličanstvenog, preko predgrađa San Pjetro d'Arene, predivne kapije nekoliko koraka od svetionika. Potom zbog onog dugačkog polukruga gde mermerne fasade i kuće sa zidovima oslikanim optičkim varkama pretvaraju Đenovu u ogroman operski dekor. Toliko o ulasku, teatralnom, nestvarnom. A onda, polagano, u grad se stupa kao u kakvu jazbinu. Treba istinski poznavati kraj pa se ne izgubiti u lavirintu ulica tako uskih da se činilo da neke, zbijene između sedmospratnica, nemaju ni lakat u širinu. No više od veličanstvenih palata Spinozà i Dorijà sa krovnim terasama zasadenim narandžama; više od raskoši Strade Nuove

i Strade Balvi; više od uznositih vila od kojih su neke imale podzemne odaje od kojih su nekima u pozemne odaje prodirali talasi, više od tog preko svake mere aristokratskog grada, baš je Đenova ribarskih četvrti navodila Aventina da se topi od blaženstva koje se graničilo s pijanstvom.

Tamo, u skućenom prostoru između palate Malteški krst i palate Feder, zaštićen dugačkim mračnim prolazima i spletom vijugavih ulica prepunih đubreta, kužnih isparenja i prljavštine, krio se dragulj. Da bi se stiglo do njega, trebalo je proći kroz bedne portike i zaputiti se pored dugačkog niza bednih radnjica u kojima su poslovali bačvari trgovci sirom, smrdljivih krčmi za ljude iz kraja, prodavaca ribe koji su svoju robu pržili na otvorenom, u velikim kazanima, i piljara koji su vonjali na ukvareni kupus. A tamo, u podnožju jednog stuba od ružičastog mermera ispred sićušnog trga Madre di Dio, nalazio se čuveni pržun kuda su pojedinci i profesionalci dolazili da na limenim pločama isprže kafu. Mirisi koji su se oslobađali iz zrna bili su nešto kao olfaktivni signal: da je čovek stigao na odredište.

Zaustavivši se na uglu Ulice Čeba, Aventino, pre nego što će sići s kočije, osmotri trg. Upravo se beše smrklo. Radnje behu pune robe. Osim obilja jestiva, mogli su se приметiti i otmeni i fini proizvodi koji su uvek odličan poklon: pomade, rukavice, mirisi, toaletne kutije postavljene bergamskom tkaninom. Mušterija nije mogla da pogreši koji je čiji znak. Makaze za krojača, Eskulapova zmija za apoteku, dugačka lula za trgovca duvanom, brijačka plitica za berberina, medved za krčmu, krigla za kafanu u kojoj se služi pivo od hmelja i pivo od đumbira, i na kraju, što je Aventinu uvek bilo zabavno, Švajcarac iz papske garde za radnju s čipkanim i intimnim rubljem!

Pošto je uzeo šešir, mač i kovčević s nešto malo ličnih stvari, on iskoči na pločnik trga i zatraži od kočijaša da dođe po njega „tačno tu, sutra, krajem prepodneva“. Kao i svakog petka uveče, već nekoliko godina, Aventino Roero di Kortance prođe kroz čarobni park na trgu Madre di Dio, zatim ispod ogromnih narandži koje su stvarale blagotvornu pomrčinu prožetu miomirisima, i pripremi se da ponovo poseti veoma zatvoreni klub *casino* Santa Margarita.